

УДК 327.001.73 (100)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ НОВОГО МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ НЕСТАЦІОНАРНОСТІ

Фесенко М. В.

Кандидат політичних наук, старший науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень Державної установи «Інституту всесвітньої історії НАН України».

Анотація. *Серед науковців проблеми та перспективи формування нового міжнародного порядку в умовах трансформації міжнародної системи привертає все більше уваги. З'являються нові концептуальні підходи вчених до інтерпретації сутності глобально-політичних змін, що впливають на міжнародний порядок. У науковому плані проблема формування світового порядку пов'язана з цілим рядом суміжних питань: зміна ролі держави на міжнародній арені, посилення недержавних акторів міжнародних відносин, вплив глобалізації на політичну, економічну та культурні сфери, взаємозалежність тощо. В першу чергу новий міжнародний порядок покликаний забезпечити вирішення глобальних проблем. Гарантія його ефективності та надійності - взаємне врахування інтересів. Світовий порядок XXI ст. повинен ґрунтуватися на механізмах колективного рішення ключових проблем, на пріоритеті права і широкої демократизації міжнародних відносин.*

До справжнього моменту частково склалися передумови для створення нових механізмів регулювання міжнародних відносин. По-перше, більшість країн світу стало усвідомлено прагнути до розширення своєї участі у формуванні нового світового порядку. По-друге, всім учасникам міжнародного спілкування стали очевидні обмеження, що накладаються самою системою міжнародних відносин на дії кожного з них окремо. На відміну від аналогічних процесів кінця XX ст. нинішній тип регулювання міжнародних відносин спирається не тільки на лідерство однієї держави (США), а й на інституційну основу світопорядку, в якості якої виступають міжнародні організації (ООН, «Група семи», НАТО). В цьому контексті необхідно відзначити два моменти, які потенційно визначають стан сучасних міжнародних відносин. По-перше, у зв'язку з тим, що ООН переживає сьогодні «кризу легітимності» і ефективність її роботи залишає бажати кращого, потенціальна схема поступової трансформації інституційної основи світоуправління в бік збільшення ролі «Групи семи» в політичному і НАТО у військовому сенсі. По-друге, зміцнення ряду міжнародних організацій супроводжується відносним падінням ролі США в світі і зростанням активності ряду інших суб'єктів міжнародних відносин.

Ключові слова: міжнародний порядок, світовий порядок, міжнародна система, ООН, міжнародні інститути, консолідація, учасники міжнародних відносин.

Постановка проблеми. Інтенсифікації глобальних процесів у XXI ст. є свідченням того, що міжнародна система має перехідний характер. У контексті глобальних міжнародно-політичних трансформацій терміни «новий міжнародний порядок» та «новий світовий порядок», при всіх відмінностях у їх інтерпретації, вже увійшли в науковий тезаурус дослідників і політичних діячів. Для нас вельми важливим є розуміння відмінностей між ними.

В першу чергу новий світовий порядок покликаний забезпечити вирішення глобальних проблем. Гарантія його ефективності та надійності – взаємне врахування інтересів. «Світовий порядок XXI ст. повинен ґрунтуватися на механізмах колективного рішення ключових проблем, на пріоритеті права і широкої демократизації міжнародних відносин». Підкреслюється посилення ролі міжнародних інститутів і механізмів у світовій економіці та політиці, включаючи «Групу восьми» та ООН, яка потребує негайного реформування враховуючи проблеми, що виникли навколо анексії Криму РФ. Вищезазначене актуалізує формування нового політичного мислення та відповідного світового порядку є його багатосторонній характер. Особливе місце в цьому процесі зайняла сесія Генеральної Асамблеї 2000 р. – Сесія тисячоліття. У прийнятих нею резолюціях досить чітко визначені основні параметри світового порядку століття глобалізації. У першу чергу це відноситься до Декларації тисячоліття ООН. У Резолюції, присвяченій реалізації Декларації, її положення розглядаються у контексті покладення морально-політичних зобов'язань, що підлягають втіленню в життя на національному, регіональному та міжнародному рівні. Підкреслюється, що уряди несуть відповідальність, індивідуально і колективно, за здійснення Декларації.

Мета статті – дослідити проблеми використання категорій міжнародного та світового порядку, виявити відмінності в поняттях. В цьому контексті окреслити основні проблеми та перспективи формування нового міжнародного порядку в умовах глобальних міжнародно-політичних змін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інтерпретація міжнародного порядку знайшла відображення в головних парадигмах науки про міжнародні відносини – в реалістичній та ліберальній. Реалістична традиція представлена класичними працями Г. Моргентау, Р. Кокса, Р. Арона, С. Краснера, Зб. Бжезинського і К. Уолтца. Ліберальна традиція представлена науковими досягненнями таких вчених, як Р. Кеохейн, Дж. Най, Дж. Розенау тощо. Серед вчених, які досліджували роль і місце транснаціональних еліт у процесі формування нового міжнародного порядку необхідно виокремити праці Н. Хагера, Д. Рівера, Дж. Коулмена, Д. Гутмена, К. Харві і Д. Естуліна.

Дослідження політики Ради з міжнародних відносин, Більдербергського клубу, Тристоронньої комісії та Інституту тихоокеанських відносин, які визначають як американський, так і трансатлантичний порядок денний, широко представлено в роботах Л. Шупа і У. Мінтера, П. Діксона, Дж. Стефана, Е. Маршала, С. Холі, П. Хупера і С. Гантінгтона. Роль і місце США у формуванні нового міжнародного порядку у контексті проблем економічного лідерства представлено у працях Д. Терка, Д. Рубіно, Д. Стігліца, Н. Фергюсона і Дж. Перкінса.

Основні результати дослідження. В науковій літературі, в цілому, виділяються три основні підходи до інтерпретації порядку: реалістичний, соціально-конструктивістський і інституціональний. Для першого характерний акцент на співвідношеннях потенціалів між основними суб'єктами відносин. Для другого – підкреслений інтерес до правил поведінки між ними, правилами, розуміється в динаміці їх розвитку та впливу на поведінку держав і окремих особистостей. Для третього – акцент на інструментарії регулювання, основою якого, як постулюється, виступають міжнародні інститути, що розуміються як механізми міждержавного співробітництва, здатні надавати примирні і стримуючий вплив на поведінку окремих країн в інтересах співтовариства в цілому [1]. В цьому контексті, в цілому, зазначимо, що всі три підходи в чомусь протистоять, а в чомусь доповнюють один одного.

Інтерпретації порядку в реалістичній традиції з малими варіаціями сходять до класичних праць Г. Моргентау, Р. Арона і К. Уолтца. Ключовим для їх побудов було розу-

міння порядку як горизонтального тимчасового зрізу міжнародних відносин, їх «об'єктивно заданого стану», який в кожен момент визначався співвідношенням потенціалів між великими державами. Причому самі держави мали уявлення про це співвідношення, не завжди адекватне і що заявлялося офіційно, і співставляли свої дії з можливими їх наслідками. Це коло ідей переважало в науці і політиці в перші три-чотири десятиліття після Другої світової війни [1].

Основні інститути і фундаментальні основи західного механізму глобального управління і формування нового міжнародного порядку в ідеологічному плані стала Рада з міжнародних відносин (США) і Королівський інститут міжнародних справ (Великобританія). Вони зіграли значну роль в осмисленні світового розвитку та посиленню трансатлантичних зв'язків. У діяльності Ради з міжнародних відносин можна простежити ступені розвитку доктрини глобалізму. Вже у 1960-1970 рр. стають помітними результати цілеспрямованої роботи протягом усього Х ст. з консолідації і створення наднаціональних механізмів контролю над загальносвітовим розвитком. Першими етапами консолідованої роботи стали міжнародні політичні та фінансові установи – Ліга Націй (1919-1920 рр.) і Банк міжнародних розрахунків (1930 р.). Підтримка в реалізації ініціатив глобального будівництва здійснювалася Тавістокским інститутом людських відносин, Стенфордським дослідним інститутом, інститутом соціальних відносин, а також самим широким спектром дослідницьких організацій, фондів, та міжнародних неурядових організацій, що спеціалізуються на соціальній інженерії та прикладній соціальній психіатрії [2].

В цілому, ідея нового міжнародного порядку приймає різні концептуальні форми, в різноманітті яких можна виділити два основних підходи політологічний і соціологічний. Такий поділ носить досить умовний характер, і його значення не повинно перебільшуватися. Прихильники першого підходу виходять з об'єктивної потреби підвищення керованості світу і використання в цих цілях існуючих інтеграційних процесів. Наполягаючи на необхідності створення міжнародної системи, що базується на законності, вони вказують на розширення ролі і сфер застосування міжнародного права і на підвищення значення міжнародних інститутів. При цьому одні з них, як, наприклад російський вчений Г. Шахназаров, вважають, що провідну роль у формуванні міжнародного порядку покликані зіграти численні міжнародні організації на чолі з Організацією об'єднаних націй, яка може розглядатися як основа майбутнього світового уряду [3].

Друга група дослідників, розглядаючи створення світових інститутів, керуючих міжнародними економічними і політичними відносинами, як шлях до формування у віддаленому майбутньому планетарного уряду, вказують на роль регіональних процесів як каталізаторів, здатних прискорити створення таких інститутів. Так, наприклад, почесний гендиректор Комісії європейського співтовариства К. Лейтон висунув модель регіонального співробітництва в контексті підтримки та інституалізації інтеграційних процесів не тільки в Європі, але і в АТР, Африці, Латинській Америці, що дозволить створити ефективно функціонуючу світову федерацію під егідою ООН [4, с. 54–55]. Однак, деякі з прихильників регіонального підходу, вбачаючи зачатки майбутньої конфедерації держав в інтеграційних союзах, які, в свою чергу, мають тенденцію до взаємного зближення, вважають, що ООН не здатна очолити цей процес. Цьому заважає слабкість міжнародного права, яке по суті справи ґрунтується на договорах, що містять у самому акті їх укладення можливість порушення. Тому, на їх думку, замість ООН потрібна принципово нова система держав, здатна забезпечити дієвість загальних принципів їхньої поведінки на світовій арені [5].

В контексті проблематики, що розглядається на увагу заслуговує й концепція американського вченого Ліна Міллера з яким згодні майже всі дослідники міжнародного по-

ряду та системи міжнародних відносин. Вчений вважав головною ознакою міжнародного порядку присутність в міжнародній системі єдиного основоположного принципу, яким свідомо чи стихійно керувалися держави. Л. Міллер вважав, що з середини XVII ст. до Першої світової війни у світі існував всього один порядок, який автор називає вестфальським. Однак багато вчених вважає, що сьогодні продовжує існувати вестфальський міжнародний порядок, який має субпорядки.

Взагалі, в цьому контексті, варто згадати, що з 1648 р., коли Вестфальські мирні договори поклали край тридцятиріччя війни в Західній Європі і санкціонували розпад Священної Римської імперії на 355 самостійних держав, саме з цього часу в якості головної форми політичної організації суспільства повсюдно стверджується національна держава або «держава-нація», а домінуючим принципом Міжнародних відносин стає принцип національного або державного суверенітету. До 1648 р. констатується розрізненість та несистемність взаємодії між учасниками світового процесу, головним проявом яких виступали короточасні збройні конфлікти або тривалі війни. В цілому, Вестфальські договори мали на меті закріпити співвідношення сил, що склалося в результаті війни, встановили кордони національних держав і створили протидію прагненню цих держав встановити своє панування над територіями один одного.

Інтерес представляє той факт, що Л. Міллер, вважав підставою для такого узагальнення ту обставину, що в основі міжнародних відносин з 1648 р. до Першої світової війни 1914-1918 рр. було покладено принцип «дозвольності» (*laissez-faire* – «дозволяти робити») або «невтручання». Як зазначає Л. Міллер, «в самому широкому сенсі концепція дозвольності припускає, що для загального блага найкраще надати найбільшу міру свободи і можливості індивідуальним особам у суспільстві служити своїм власним інтересам». Цей принцип передбачав відмову однієї держави від спроб перешкодити іншій державі у здійсненні її завдань у всіх випадках, коли це не стосується безпосередньо життєвих інтересів першого. Антиподом цієї політики Л. Міллер вважав «вільсоніанський» принцип міжнародного регулювання, вперше представлений В. Вільсоном у 1918 р. Цей принцип втілювався в «інтервенціоністській» політиці Ліги Націй, потім і в діяльності ООН, а з другої половини 90-х рр. XX ст. до теперішнього часу – є всі підстави продовжити міркування автора – він реалізувався в політиці Сполучених Штатів Америки і ситуативних коаліціях, які вони створюють. На відміну від реалістів, Л. Міллер розумів «порядок» не як «устрій» і «стан», а як «образ дії» і «процес» [6, с. 50].

Таку ж саму позицію в інтерпретуванні порядку мав і британський дослідник Роберт Купер. Відштовхуючись від класичної роботи Хедлі Булла «Анархічне суспільство. Дослідження порядку в світовій політиці» [7], він запропонував декілька можливих інтерпретацій «порядку». По-перше, таким може вважатися переважаючий тип зовнішньополітичної поведінки держав, незалежно від того, чи служить воно упорядкуванню або дезорганізації системи, по-друге, порядок може означати певну ступінь стабільності і цілісності системи, по-третє, його можна розуміти як «правила, які керують системою і підтримують її в стані стабільності; моральний зміст, яких втілюється в ідеях справедливості і свободи» [8, с. 8].

В цьому контексті необхідно зазначити, що ідейним натхненням Л. Міллера і Р. Купера став науковий доробок Р. Гілпіна. В його роботах ще на початку 1980-х рр. були сформульовані уявлення про те, що системний порядок в міжнародних відносинах визначається в першу чергу наявністю зводу правил поведінки. Власне сама зміна цих правил може характеризувати зміну одного порядку іншим [9, с. 42].

Не дивлячись на внесок ліберальної школи міжнародних відносин у розуміння міжнародного та світового порядку, в цілому, констатуємо, що закінчення біполярної кон-

фронтації не привело до явного її теоретичного переважання. В кінцевому підсумку теза Ф. Фукуями про «беззастережну перемогу» політичного лібералізму у всесвітньому масштабі не здійснилася. Тому консолідувались дослідники різних наукових напрямків з метою вироблення цілісного розуміння сутності міжнародного порядку, закономірностей його самоорганізації та оптимальних можливостей регулювання.

Відтак, відзначимо, що однією з перших успішних спроб створити синтетичне бачення міжнародного порядку став науковий доробок, на початку ХХІ ст., американського вченого Дж. Айкенбері «Після перемоги. Інститути, стратегічна стриманість і перебудова порядку після великих воєн» [10, с. 3]. Хоча автор позиціонує себе у якості інституціоналіста, його наукова інтерпретація являє собою гармонійний варіант інтерпретації сутності міжнародного порядку враховуючи досягнення, в рамках єдиної аналітичної схеми, декількох методологічних шкіл. Дж. Айкенбері теж вважає ключовою ознакою міжнародного порядку наявність загально визнаних правил і принципів, якими суб'єкти керуються у відносинах між собою. Він навіть вводить поняття «конституційності» або «неконституційності» тих чи інших міжнародних порядків, підкреслюючи, що порядок, заснований тільки на співвідношенні сил – неконституційний [10, с. 7]. Відзначаючи, що феномен конституційності виник у сфері внутрішніх соціальних відносин держав, він підкреслює активізацію її експансії в область міжнародних відносин на початку ХХІ ст. При цьому принцип конституційності, згідно Дж. Айкенбері, втілюється в заснованій на статутах або договорах діяльності міжнародних організацій та інших інститутів міждержавної взаємодії в завдання яких входить забезпечення більш справедливої, рівномірної представленості інтересів менш сильних країн при прийнятті найважливіших міжнародних рішень, які найчастіше виробляються найпотужнішими країнами «егоїстично» і в розрахунку лише на власні національні інтереси.

На відміну від «потрійної» схеми міжнародного порядку (потенціали-ідеї-механізми), аналітична модель Дж. Айкенбері бінарна і має на увазі співвідношення ідей та інститутів, з одного боку, і могутності держави-гегемона, з іншого. В історії міжнародних відносин вчений виділяє три типи міжнародного порядку – рівноважний, гегемонічний і конституційний. Не відчуваючи, очевидно, інтересу до першого, дослідник акцентує увагу на взаємовідносинах другого з третім. Однак, Дж. Айкенбері зауважує, що міжнародний порядок не обов'язково має на увазі дії сторін за узгодженими правилами, він може втілювати практику поведінки, якої дотримується найсильніша країна, дії якої в цьому випадку можуть самі по собі ставати правилом як нормою, закріпленою ланцюгом прецедентів. «Сила перетворюється в право, а примус – в борг» [10, с. 19].

Не можна не погодитись з Дж. Айкенбері в тому, що роль інститутів конституційного регулювання буває важливою на етапах занепаду держави-гегемона або на етапах його раннього сходження, коли інститути можуть максимально впливати на міжнародну ситуацію. Навпаки, в ситуації перебування гегемона в zenіті могутності, він може безкарно ігнорувати реакцію з боку «конституційних» інститутів. При цьому інститути, якщо вони відчують свою слабкість, можуть поступатися гегемонові або гегемонам чільної ролі у формуванні порядку – на основі або гегемонії, або рівноваги. За Дж. Айкенбері «політичний порядок – це базова згода між групою держав щодо їх керівних правил, принципів та інститутів» [10, с. 45].

В основу світового порядку ХХІ ст. повинно бути покладено основні цінності, які мають важливе значення для розвитку міжнародних відносин. До них, насамперед, відносяться: свобода: – забезпечення прав людини, кращою гарантією яких є демократична форма правління, заснована на широкій участі і волі народу; – рівність: жодна людина і

жодна країна не повинні позбавлятися можливості користуватися благами розвитку; – солідарність: глобальні проблеми повинні вирішуватися при справедливому розподілі витрат і тягара відповідно до фундаментальних принципів рівності та соціальної справедливості – терпимість: люди повинні поважати один одного при всьому різноманітті віросповідань, культури і мов. Особливої уваги заслуговує положення про те, що «культура миру і діалог між усіма цивілізаціями повинні активно підтримуватися»; – повага до природи: спільними зусиллями забезпечити збереження природи. – спільна відповідальність: відповідальність за управління світовою економікою і соціальним розвитком, а також за забезпечення миру і безпеки має бути спільною для всіх держав і реалізуватися на багатосторонній основі.

Останнє положення заслуговує особливої уваги. Воно характеризує сутність нового світового порядку. Необхідність визнання спільної відповідальності підкреслюється не перший рік. З цього приводу, колишній Генеральний секретар ООН К. Аннан зазначив, що «держави повинні міцно усвідомити свою подвійну роль в нашому глобальному світі. На додаток до своєї самостійної відповідальності, яку кожна держава несе щодо свого суспільства, держави спільно є гарантами нашого спільного життя на цій планеті... Немає жодного гравця, здатного конкурувати або замінити державу». Не випадково, що спільна відповідальність підкреслюється в актах ООН неодноразово. У Декларації тисячоліття керівники держав і урядів заявили, що поряд з відповідальністю перед своїми товариствами вони несуть колективну відповідальність перед народами світу за забезпечення їх благополуччя [11, с. 13].

Важливою датою в історії всього людства стало 1 травня 1974 р., коли Генеральна Асамблея ООН прийняла «Декларацію про встановлення нового міжнародного економічного порядку» і відповідну «Програму дій». Як пише відомий представник римського клубу А. Печеї, «Це всесвітня соціально-політична революція бідних. Вона буде набирати сил і визначатиметься не тими чи іншими положеннями ідеологічного порядку, скільки гнівом, обуренням і протестом проти несправедливості. Мільярди людей будуть наполегливо вимагати перерозподілу влади, багатств, доходів. Неможливо передбачити, які саме форми прийме надалі цей рух і якою буде реакція на нього більш благополучних країн, шокваних натиском в умовах, коли вони не мають єдиної тактики дій. Однак можна з упевненістю стверджувати, що ці революційні процеси неможливо зупинити і що найбурхливіші події ще чекають на людство попереду» [12, с. 99].

Для дослідження можливих шляхів вирішення виявлених проблем в 1974 р. було розпочато проект ООН «Перебудова міжнародного порядку» (RIO – Reshaping the International Order). Цей проект очолив лауреат Нобелівської премії з економіки Ян Тінберген. Доповідь «RIO – перебудова міжнародного порядку», що опублікована у 1976 р., запропонувала протягом 40 років скоротити розрив у доходах між бідними і багатими з 13:1 до 3:1 (3:1 – це гранично допустиме співвідношення між багатими і бідними районами Європейського економічного співтовариства), або, що більш реально, хоча б до співвідношення 6:1. У Доповіді Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє», підготовленій у 1987 р. і яка стала основою концепції сталого розвитку 1992 р., зроблено висновок, протилежний концепції «меж зростання»: «Ми здатні узгодити діяльність людини з законами природи і домогтися загального процвітання» [13, с. 48].

Відома російська дослідниця Т. Шаклеїна зазначає, що «У 2011 р. революційна ситуація в ряді країн Північної Африки перетворилася у громадянську війну, яка провокує зовнішні військові інтервенції, одна з яких здійснюється в Лівії силами НАТО. Складається враження, що становлення нового світового порядку вступило у фазу, яка може за-

кінчитися або консолідацією системи на основі трансатлантичних структур, або консолідацією альтернативних сил з числа держав, що не входять в євроатлантичну систему» [14].

Автор, в цілому, підтримує позицію Т. Шаклеїної, яка підкреслює, що «Абсолютно безумовно відбувається вже не формування, а консолідація нового порядку. При цьому його структура поліцентричності, ієрархія серед державних гравців не має колишньої жорсткості. У світі співіснують одночасно одна наддержава, великі держави різної якості і недержавні гравці, роль і кількість яких продовжує зростати. Інституційна основа світової системи більш фрагментована. Організацій різного рівня і масштабу стає більше, але одночасно з'являються структури менш жорсткі і юридично слабо оформлені, які втілюють ідею «світового уряду» («група двадцяти», «Давоський форум», Форум АТЕС). Таким чином, констатуємо, що сьогодні міжнародні норми мають амбівалентний характер: в сукупності вони містять як старі, так і нові правила» [14].

Важливою рисою етапу консолідації світового порядку є активні дискусії про те, чи стане військова інтервенція будь-якого типу на території держав (за рішенням однієї держави, групи країн або за мандатом ООН) легітимною нормою міжнародного права. Фактично ця норма діє майже двадцять років, але події 2011 р. додали питанню про її легітимність особливого значення. Світова спільнота перед вибором: прийняти цю норму або відмовитися від її універсального характеру, визнати або не визнати НАТО глобальним регулятором міжнародних відносин, члени якої будуть визначати напрямок розвитку світу в цілому і його окремих частин. Вирішується доля ООН і її Ради Безпеки: чи справді найбільша міжнародна організація сприятиме консолідації порядку на основі трансатлантичних структур, залишається одним з основних питань. Наприклад, резолюція РБ ООН, прийнята навесні 2011 р. по Лівії, призвела до ескалації конфлікту в цій країні і в Північній Африці в цілому [14].

Одним з найважливіших питань в контексті консолідації міжнародного порядку для розбудови нового світового порядку є питання про транснаціональні еліти. Значний внесок в концептуальну розробку транснаціональних еліт внесли такі представники трансатлантики, як Н. Хагер [15], Д. Рівера [16], Дж. Коулмен [17], Д. Гутмен [18], К. Харві [19] і Д. Естулін [20], К. Квіглі тощо. Головна ідея досліджень вищеперелічених вчених полягає в тому, що основними розповсюджувачами західної культури виступають фінансові династії трансатлантичної спільноти, що кредитують найбільш прибуткові сектори світової економіки.

Так, наприклад Девід Рокфеллер [21] і його старший брат Нельсон Рокфеллер [22] є активними ідейними розповсюджувачами концепції нового міжнародного порядку і транснаціональних еліт. Вони переконані в тому, що наднаціональний суверенітет інтелектуальної еліти та міжнародних банкірів, безсумнівно, переважніше національного самовизначення. Рокфеллери виступають за інтернаціоналізм, який відповідає вільсоніанській традиції американської зовнішньої політики, орієнтованої на побудову більш інтегрованої глобальної політичної та економічної структури – єдиного світу, існування якого немислимо без ефективною «м'якої сили».

Однак, офіційна позиція американського президента Б. Обама полягає в тому, що США намагатимуться відходити від стратегії «американського інтернаціоналізму» і зосередяться на формуванні нового міжнародного порядку, заснованого на дипломатичних зобов'язаннях. Виступаючи перед випускниками Військової академії у Вест-Пойнті у 2010 р. Б. Обама заявив, що в новій стратегії національної безпеки США зроблено акцент на просуванні демократичних цінностей у світі. В цілому Б. Обама зауважив, що США не мо-

жуть діяти на світовій арені поодиноці і повинні застосовувати багатосторонній підхід у зовнішній політиці, зміцнюючи існуючі альянси і шукаючи нових партнерів. Стратегія Б. Обама діаметрально протилежна політиці його попередника Джорджа Буша, який ставив на перше місце саме американські інтереси, проголосивши «американський інтернаціоналізм». За законом, кожен американський президент повинен представити власну стратегію національної безпеки. Попередня, опублікована в 2002 р., передбачала право починати попереджувальні військові дії проти тих країн і терористичних організацій, які погрожували інтересам США [23].

У контексті вивчення нового міжнародного та світового порядку варто відзначити концепцію «золотого мільярда». Останнім часом на Заході термін «золотий мільярд» набув популярності і став означати населення країн «першого світу», що входять в Організацію економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Зараз у ній 24 країни Європи і світу. Термін «золотий мільярд» утворився як синтез двох великих ідей сучасної західної культури. Перша ідея – уявлення про «Золотий вік» прогресу і благоденства. Друга – песимістичне визнання обмеженості ресурсів Землі і неможливості поширення цього благоденства на все населення планети сьогодні. Зрозуміло, термін «золотий мільярд», як сильно «ідеологічно навантажена» метафора, не вживається в офіційних документах. Там він замінюється набором ухильних понять і визначень, так що сенс стає зрозумілий з контексту. Так, коли ряд вчених і експертів ООН стверджують, що благополучне життя на Землі можливе тільки для одного мільярда людей, вони по суті використовують поняття «золотий мільярд» [24].

Однак, «золотий мільярд» споживає 75% ресурсів і викидає в навколишнє середовище 75% відходів. Інші мешканці планети споживають і викидають в три рази менше і здійснюють навантаження на Землю в середньому в 10 разів меншу, ніж мешканець Заходу. Приміром, стосовно парникового ефекту, внесок одного мешканця США дорівнює внеску 1450 мешканців Індії. Тобто, Індія з її мільярдним населенням становить 2% від США. Співвідношення доходів 20% найбагатшої частини населення Землі до 20% найбіднішої було 30:1 в 1960 р., 45:1 в 1980 р. і 60:1 в 1989 р. (якщо ж врахувати внутрішню нерівномірність розподілу доходу в бідних країнах, то для 1988 р. цей показник дорівнює 140:1). Важлива і абсолютна різниця в доходах: у 1989 р. для 20% найбагатших і найбідніших ця різниця на одну людину склала 15149 дол., а в 1960 р. була 1864 дол. [24].

Новий міжнародний порядок формується на тлі недооцінки учасниками міжнародних відносин ролі ООН в регулюванні глобальних процесів і паралельно на тлі тенденції до односторонніх дій деяких суб'єктів на міжнародній арені. Завершену форму дана тенденція набула у діях спочатку НАТО в Югославії у 1998 р., потім США і Великобританії в Іраку у 2003 р. Прихід до влади в США у 2000 р. республіканської адміністрації Дж. Буша-молодшого спричинив серйозні зміни у зовнішньополітичній стратегії цієї країни. Американська адміністрація стала відходити від політики міжнародного партнерства. З'явилися підстави стверджувати, що концепція «жорсткої» гегемонії стала переважати в політичному мисленні США. На авансцену світової політики вийшов унілатералізм – твердження глобального лідерства США і формування міжнародного порядку, в рамках якого США будуть єдиною державою, що володіє правом і можливістю регулювання міжнародних відносин. В цьому сенсі заслуговує на увагу й «стратегія перемелювання» в зовнішній політиці США, яку, доречі проаналізував А. Богатуров [25, с. 364].

Зазначимо, що існує достатня кількість прихильників цієї ідеї в наукових колах США. Поряд з нею необхідно зазначити й популярність інших концепцій, таких, як «концепція зміни режимів» і ідея «американської демократичної імперії». Події 2003-2008 рр. внесли додаткову дисгармонію у бачення проблематики регулювання. Почався новий цикл обго-

ворень, пов'язаний з кризою неолібералізму і частковою «деінституціоналізацією» міжнародних відносин. В цілому, констатуємо, що дослідження проблематики регулювання міжнародних відносин і формування нового міжнародного порядку стало зміщатися в область аналізу ідей «американської імперії», з одного боку, і відродження багатополярності, з іншого, супроводжуючись зростанням інтересу до відомих напрацювань в сфері досягнення стабільності міжнародної системи за допомогою або гегемонії, або механізмів міжнародної взаємодії. За цих умов ретельний аналіз існуючих матеріалів на тему регулювання та лідерства видається актуальним з точки зору виявлення останніх тенденцій у розвитку міжнародних відносин [26, с. 38-40].

Необхідно відзначити, що, сьогодні зростає кількість критичних робіт стосовно концепції однополярного світу. Не можна не погодитись з аргументами вчених в тому, що світоустрій сучасності характеризується поєднанням елементів однополярності, що доводиться односторонніми діями США на світовій арені і елементів багатополярності, коли Сполучені Штати змушені співпрацювати з іншими сильними державами зважаючи на невдоволення, що зростає їх поведінкою на світовій арені. Таку ситуацію визначають як «одно-багатополярність» (uni-multipolarity). А. Богатуров пропонує називати сучасний світоустрій в рамках «плюралістичної однополярності», що формується переважно в рамках вектора однополярного розвитку, але враховуючи реакцію світової спільноти вона набуваючи елементи багатополярності [27, с. 291].

Конкуренцію вищепереліченим концепціям складають концепції «безполярності» або «бесполюсності» світоустрою. Одним з прихильників цієї концепції є російський вчений Е. Баталов. Вчений зокрема зазначає, що «Прийдешній світ не буде – принаймні в осяйній перспективі – ні однополярним, яким він бачиться багатьом на Заході, ні багатополярним, яким його бажали б бачити деякі російські державні діячі і опоненти США в інших країнах». Автор підкреслює, що «Із знищенням одного полюса (СРСР) автоматично зникає і другий, а разом з ним і весь старий світопорядок» [28, с. 308, 309]. Серед західних вчених тільки в 2008 р. з'явилася схожа концепція, яка пов'язана багато в чому з роботами Р. Хааса, який визнав, що «період стабільної однополярності закінчився і світ вступив в епоху бесполюсного порядку, що характеризується дифузією сили і впливу, зростанням числа активних гравців, включаючи недержавних» [29]. У рамках такого тлумачення сучасного світоустрою один полюс прийняття глобальних рішень відсутній, але немає і кількох конкуруючих між собою центрів, як в багатополярності. Відносно падіння структурної потужності США і слабкість інших претендентів на роль глобального лідера не дозволяють прихильникам цієї концепції приписувати сучасним міжнародним відносинам полюсні характеристики.

Висновки. Зростання ролі теоретико-методологічних основ аналізу діяльності міжнародних акторів в сучасних умовах, ускладнення різнохарактерних процесів і явищ, що трансформують світовий порядок, визначають необхідність вироблення цілісної системи науково оформлених і обґрунтованих знань, принципів і методів дослідження, що найбільш адекватно відображають процеси становлення і розвитку сучасного світового порядку. У сучасних міжнародних відносинах «м'яка сила» являє собою не тільки пропаганду, вона скоріше є унікальним історичним феноменом, що підкреслює той факт, що державоцентрична вертикальна модель управління світовим порядком поступово відходить на другий план, передаючи повноваження різним мережевим структурам, що володіють засобами переконання планетарного масштабу. Однак, констатується, що у науковому світі, поки що, не склалося єдиного розуміння подальшого формування міжнародного та світового порядку. Конкуруючи між собою концепції не дають однозначної відповіді з приводу досліджуваної проблематики.

Список використаної літератури

1. Богатуров А. Современный международный порядок / А. Богатуров. [Электронный ресурс] // Международные процессы. – Том 11, № 1 (32). – Январь–апрель 2013. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/one/001.htm#note1>.
2. Филимонов Г. Ю. Роль «мягкой силы» во внешней политике США [Электронный ресурс] / Георгий Юрьевич Филимонов / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора политических наук / Специальность: 23.00.04 – Политические проблемы международных отношений, глобального и регионального развития, Москва – 2013. – Режим доступа: http://www.dipacademy.ru/doc/avtoref/Avtoref_filimonov_10.10.13_v.2.pdf.
3. Шахназаров Г. Х. Мировое сообщество управляемо / Г. Х. Шахназаров // Известия. – 15.01.1988. – Цит по: Цыганков П. А. Политическая социология международных отношений [Электронный ресурс] / П.А.Цыганков / Учебник онлайн. – Москва, Радикс, 1994. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/cugan/13.php.
4. Leyton C. Une seule Europe. / C.Leyton. – Paris, 1988. – Цит по : Цыганков П. А. Политическая социология международных отношений [Электронный ресурс] / П. А. Цыганков / Учебник онлайн. – Москва : Радикс, 1994. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/cugan/13.php.
5. Поздняков Э. А., Шадрин И. Н. О гуманизации и демократизации международных отношений // Мировая экономика и международные отношения. 1989. № 4. – Цит по : Цыганков П. А. Политическая социология международных отношений [Электронный ресурс] / П. А. Цыганков / Учебник онлайн. – Москва : Радикс, 1994. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/cugan/13.php.
6. Miller L. Global Order : Value and Power in International Politics. / L.Miller. Boulder Co. : Westview Press, 1994. – 320 p.
7. Bull H. Anarchical Society. A Study of Order in World Politics / H. Bull. – London : Macmillan, 1977. – 335 p.
8. Cooper R. Is there a New World Order? // Prospects for Global Order / Ed. by Seizaburo Sato and Trevor Taylor. – Vol. 2. – London, 1993. – P. 8-16.
9. Gilpin R. G. War and Change in International Politics. / Robert G. Gilpin – Cambridge : Cambridge University Press, 1994. – 272 p.
10. Ikenberry J. After Victory. Institutions, Strategic Restrain, and the Rebuilding of Order After Major Wars / J. Ikenberry. – Princeton, N. J., 2001. – 293 p.
11. Annan K. We the Peoples – The Role of the United Nations in the 21st Century [Электронный ресурс] / К. Annan / U.N.official website. – 3. 04. 2000. – Режим доступа : <http://www.un.org/News/Press/docs/2000/20000403.ga9704.doc.html>.
12. Печчеи А. Человеческие качества / А. Печчеи. – М. : Прогресс, 1985. – 312 с.
13. Наше общее будущее / Доклад международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР)». – М. : Прогресс. 1989. – 372 с.
14. Шаклеина Т. Великие державы и региональные подсистемы / Т. Шаклеина. [Электронный ресурс] // Международные процессы. – Том 9, 2 (26). – Май-август. – 2011. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twenty-sixth/004.htm>.
15. Hagger N. The Syndicate. The Story of the Coming World Government / N. Hagger. – W. : O Books, 2004. – 320 p.
16. Rivera D. Final Warning - A History of the New World Order / D.Rivera. – California : InteliBooks, 1984. – 372 p.
17. Коулмэн Дж. Комитет 300. Тайны мирового правительства / Дж.Коулмэн. – М. : ИД «Витязь», 2005. — 320 с.

18. Guttman D., Willner B. *The Shadow Government*. – N. Y. : Pantheon Books, 1976. – 354 p.
19. Harvey Ch. John D. Rockefeller, Jr., and the Interchurch World Movement of 1919-1920 : A Different Angle on the Ecumenical Movement. // *Church History*. – Vol. 51. – No 2. – Jun., 1982. – P. 70-92.
20. Эстулин Д. Секреты Бильдербергского клуба / Д. Эстулин; пер. с исп. И. В. Жук. / Секреты Бильдербергского клуба. – 2009. – Минск : «Попурри», 2009. – 304 с.
21. Rockefeller D. *Memoirs/D.Rockefeller* – N.-Y. : Random House, 2002. – 432 p.
22. Rockefeller N. Federalism and Free World Order / N.Rockefeller. - May, 1962 // *Godkin Lectures at Harvard University on The Future of Federalism*. – P. 48-97.
23. Shear D. M. At West Point, Obama offers new security strategy [Електроний ресурс] / Michael D. Shear // *Washington Post*. – May 23, 2010. – Режим доступу: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/05/22/AR2010052201586.html>.
24. Кара-Мурза С. Концепция «золотого миллиарда» и Новый мировой порядок [Електроний ресурс] / Сергей Кара-Мурза / Библиотека «Патриотика». – Режим доступу: http://www.patriotica.ru/actual/skara_milliard.html.
25. Богатуров А. Д. «Стратегия перемалывания» во внешней политике США / А. Д. Богатуров // *Очерки теории и политического анализа международных отношений. Научно-образоват. форум по междунар. отношениям*. – М., 2002. – С. 356-372.
26. Huntington S. *The Lonely Superpower* // *Foreign Affairs*. – 1999. – March-April. – P. 35-45.
27. Богатуров А.Д. Плюралистическая однополярность / А. Д. Богатуров // *Очерки теории и политического анализа международных отношений. Научно-образоват. форум по междунар. отношениям*. – М., 2002. – С. 283-296.
28. Баталов Э. Я. Новая эпоха – новый мир. «Завтра» началось «вчера» // Баталов Э. Я. *Человек, мир, политика*. М. : НОФМО, 2008. – 330 с.
29. Naass R. *The Age of Nonpolarity. What Will Follow U. S. Dominance* [Електроний ресурс] / R. Naass // *Foreign Affairs*. – 2008. – May-June. – Режим доступу: <http://www.foreignaffairs.org/20080501 faessav87304>.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF FORMING A NEW INTERNATIONAL ORDER IN TERMS OF NON-STATIONARY INTERNATIONAL SYSTEM

Fesenko M. V.

PhD in Political Science, a senior fellow for transatlantic research State Institution «Institute of World History of NAS of Ukraine».

Abstract. *Among scholars problem and prospects of a new international order formation in terms of transformation of the international system is attracting more attention. The scientists have developed new conceptual approaches to the interpretation of the essence of global and political changes affecting the international order. In scientific terms the problem of the formation of global governance is associated with a number of related issues: the changing role of the state in the international arena, strengthening the non-state actors of international relations, the impact of globalization on the political, economic and cultural spheres, interdependence and more. First of all, a new international order is intended to provide solutions to global problems. Guarantees of efficiency and reliability is the mutual consideration of interests. The world order of the XXI century should be based on mechanisms of collective decision of the key issues on the primacy of law and the general democratization of international relations.*

Up to now, some prerequisites for the creation of new mechanisms for the regulation of international relations are formed. First, most of the world was consciously striving to increase its involvement in the formation of a new world order. Second, all participants in the international dialogue became obvious limitations imposed by the system of international relations on the actions of each of them separately. Unlike similar process at the end of XX century current type of regulation of international relations based not only on the leadership of one country (the U. S.), but also on the institutional framework of world order, which serve as international organizations (the UN, the «Group of Seven», NATO). In this context, it is necessary to note two points that potentially determine the state of international relations. First, due to the fact that the UN is going through today's crisis of legitimacy and the effectiveness of its work is poor, the potential scheme gradual transformation of the institutional framework of world governing upwards as a «Group of Seven» in political and NATO militarily. Second, the strengthening of several international organizations, accompanied by a relative fall of the U. S. role in the world and the increasing activity of several other subjects of international relations.

Key words: *international order, world order, the international system, the UN, international institutions, consolidation, members of international relations.*

Referances

1. Bogaturov A. Sovremennyiy mezhdunarodnyiy poryadok / A. Bogaturov. [Elektroniy resurs] // Mezhdunarodnyie protsessy. – Tom 11, № 1 (32). – Yanvar-aprel 2013. – Rezhim dostupu: <http://www.intertrends.ru/one/001.htm#notel>.
2. Filimonov G. Yu. Rol «myagkoy silyi» vo vneshney politike SShA [Elektroniy resurs] / Georgiy Yurevich Filimonov / Avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoy stepeni doktora politicheskikh nauk / Spetsialnost: 23.00.04 – Politicheskie problemy mezhdunarodnyih otnosheniy, globalnogo i regionalnogo razvitiya, Moskva – 2013. – Rezhim dostupu: http://www.dipacademy.ru/doc/avtoref/Avtoref_filimonov_10.10.13_v.2.pdf.
3. Shahnazarov G. H. Mirovye soobshchestvo upravlyayemo / G. H. Shahnazarov // Izvestiya. – 15.01.1988. – Tsit po: Tsyigankov P. A. Politicheskaya sotsiologiya mezhdunarodnyih otnosheniy [Elektroniy resurs] / P. A. Tsyigankov / Uchebnik onlayn. – Moskva, Radiks, 1994. – Rezhim dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/cugan/13.php.
4. Leyton S. Une seule Europe. / C. Leyton. – Paris, 1988. – Tsit po : Tsyigankov P. A. Politicheskaya sotsiologiya mezhdunarodnyih otnosheniy [Elektroniy resurs] / P. A. Tsyigankov / Uchebnik onlayn. – Moskva : Radiks, 1994. – Rezhim dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/cugan/13.php.
5. Pozdnyakov E. A., Shadrina I. N. O gumanizatsii i demokratizatsii mezhdunarodnyih otnosheniy // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniya. 1989. № 4. – sit po : Tsyigankov P. A. Politicheskaya sotsiologiya mezhdunarodnyih otnosheniy [Elektroniy resurs] / P. A. Tsyigankov / Uchebnik onlayn. – Moskva : Radiks, 1994. – Rezhim dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/cugan/13.php.
6. Miller L. Global Order : Value and Power in International Politics. / L.Miller. Boulder Co. : Westview Press, 1994. – 320 p.
7. Bull H. Anarchical Society. A Study of Order in World Politics / H. Bull. – London : Macmillan, 1977. – 335 p.
8. Cooper R. Is there a New World Order? // Prospects for Global Order / Ed. by Seizaburo Sato and Trevor Taylor. – Vol. 2. – London, 1993. – P. 8-16.
9. Gilpin R. G. War and Change in International Politics. / Robert G. Gilpin – Cambridge : Cambridge University Press, 1994. – 272 p.
10. Ikenberry J. After Victory. Institutions, Strategic Restrain, and the Rebuilding of Order After Major Wars / J. Ikenberry. – Princeton, N. J., 2001. – 293 p.
11. Annan K. We the Peoples – The Role of the United Nations in the 21st Century [Elektroniy resurs] / K. Annan / U.N.official webcite. – 3.04.2000. – Rezhim dostupu : <http://www.un.org/News/Press/docs/2000/20000403.ga9704.doc.html>.
12. Pechchei A. Chelovecheskie kachestva / A.Pechchei. – M. : Progress, 1985. – 312 s.
13. Nashe obscheye budusheeye / Doklad mezhdunarodnoy komissii po okruzhayushey srede i razvitiyu (MKOSR)». – M. : Progress. 1989. – 372 s.

14. Shakleina T. Velikie derzhavy i regionalnyie podsystemy / T. Shakleina. [Elektroniy resurs] // Mezhdunarodnyie protsessyi. – Tom 9, 2(26). – May – avgust. – 2011. – Rezhim dostupu: <http://www.intertrends.ru/twenty-sixth/004.htm>.
15. Hagger N. The Syndicate. The Story of the Coming World Government / N. Hagger. – W. : O Books, 2004. – 320 r.
16. Rivera D. Final Warning - A History of the New World Order / D.Rivera. – California : InteliBooks, 1984. – 372 p.
17. Koulmen Dzh. Komitet 300. Taynyi mirovogo pravitelstva / Dzh.Koulmen. – M. : ID «Vityaz», 2005. – 320 s.
18. Guttman D., Willner B. The Shadow Government. – N.-Y. : Pantheon Books, 1976. – 354 r.
19. Harvey Ch. John D. Rockefeller, Jr., and the Interchurch World Movement of 1919-1920 : A Different Angle on the Ecumenical Movement. // Church History. – Vol. 51. – No 2. – Jun., 1982. – P. 70-92.
20. Estulin D. Sekretiy Bilderbergskogo kluba / D. Estulin ; per. s isp. I. V. Zhuk. / Sekretiy Bilderbergskogo kluba. – 2009. – Minsk : «Popurri», 2009. – 304 s.
21. Rockefeller D. Memoirs/D.Rockefeller – N.Y. : Random House, 2002. – 432 p. 22. Rockefeller N. Federalism and Free World Order / N.Rockefeller. - May, 1962 // Godkin Lectures at Harvard University on The Future of Federalism. – R. 48-97.
23. Shear D. M. At West Point, Obama offers new security strategy [Elektroniy resurs] / Michael D. Shear // Washington Post. – May 23, 2010. – Rezhim dostupu: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/05/22/AR2010052201586.html>.
24. Kara-Murza S. Kontsepsiya «zolotogo milliarda» i Novyyi mirovoy poryadok [Elektroniy resurs] / Sergey Kara-Murza / Biblioteka «Patriotika». – Rezhim dostupu: http://www.patriotika.ru/actual/skara_milliard.html.
25. Bogaturov A. D. «Strategiya peremalyivaniya» vo vneshney politike SShA / A. D. Bogaturov // Ocherki teorii i politicheskogo analiza mezhdunarodnyih otnosheniy. Nauchno-obrazovat. forum po mezhdunar. otnosheniyam. – M., 2002. – S. 356-372.
26. Huntington S. The Lonely Superpower // Foreign Affairs. – 1999. – March-April. – P. 35-45.
27. Bogaturov A.D. Plyuralisticheskaya odnopolyarnost / A. D. Bogaturov // Ocherki teorii i politicheskogo analiza mezhdunarodnyih otnosheniy. Nauchno-obrazovat. forum po mezhdunar. otnosheniyam. – M., 2002. – S. 283-296.
28. Batalov E. Ya. Novaya epoha – novyyi mir. «Zavtra» nachalos «vchera» // Batalov E. Ya. Chelovek, mir, politika. M. : NOFMO, 2008. – 330 s.
29. Haass R. The Age of Nonpolarity. What Will Follow U. S. Dominance [Elektroniy resurs] / R. Haass // Foreign Affairs. – 2008. – May-June. – Rezhim dostupu: http://www.foreignaffairs.org/20080501_faessav87304.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ НОВОГО МЕЖДУНАРОДНОГО ПОРЯДКА В УСЛОВИЯХ НЕСТАЦИОНАРНОСТИ

Фесенко М. В.

Кандидат политических наук, старший научный сотрудник отдела трансатлантических исследований Государственного учреждения «Институт всеобщей истории НАН Украины».

Аннотация. Среди ученых, проблемы и перспективы формирования нового международного порядка в условиях трансформации международной системы привлекает все больше внимания. Появляются новые концептуальные подходы ученых к интерпретации сущности глобально-политических изменений, влияющих на международный порядок. В научном плане проблема формирования мирового порядка связана с целым рядом смежных вопросов: изменение роли государства на международной арене, усиление негосударственных акторов международных отношений, влияние глобализации на политическую, экономическую и культурные сферы, взаимозависимость и т.п. В первую очередь новый международный порядок призван обеспечить решение глобальных проблем. Гарантия его эффективности и надежности – взаимный учет интересов. Мировой порядок XXI в. должен основываться на механизмах коллективного решения ключевых проблем, на приоритете права и широкой демократизации международных отношений.

К настоящему моменту частично сложились предпосылки для создания новых меха-

низмов регулирования международных отношений. Во-первых, большинство стран мира стало осознанно стремиться к расширению своего участия в формировании нового мирового порядка. Во-вторых, всем участникам международного общения стали очевидны ограничения, накладываемые самой системой международных отношений на действия каждого из них в отдельности. В отличие от аналогичных процессов конца XX в. нынешний тип регулирования международных отношений опирается не только на лидерство одного государства (США), но и на институциональную основу миропорядка, в качестве которой выступают международные организации (ООН, «Группа семи», НАТО). В этом контексте необходимо отметить два момента, которые потенциально определяют состояние современных международных отношений. Во-первых, в связи с тем, что ООН переживает сегодня «кризис легитимности» и эффективность ее работы оставляет желать лучшего, потенциальная схема постепенной трансформации институциональной основы мироуправления в сторону увеличения роли Группы семи в политическом и НАТО в военном смысле. Во-вторых, укрепление ряда международных организаций сопровождается относительным падением роли США в мире и ростом активности ряда других субъектов международных отношений.

Ключевые слова: международный порядок, мировой порядок, международная система, ООН, международные институты, консолидация, участники международных отношений.